

Caféer och Konditorier i Skattkärr

Minnesanteckningar av

Widing Ryberg hösten 1993.

Östra Fågelviks Hembygdsförening

CAFEËR OCH KONDITORIER I SKATTKÄRR SOM JAG MINNS DEM.

Skattkärrsvägen hette på den tiden endast Vägen. Söder eller norr om vägen gällde.

Norr om vägen mitt emot Skedandsvägen låg ett litet hembageri som ägdes av tre systrar, Elin, Etel och Anna Johansson. Anna var mamma till Amy Bergkvist-Adelin. Det var Elin som kallades för Amanda Käpprak, för sitt sätt att sitta på sadeln när hon cyklade. Detta hembageri hade bröd, som skulle klara konkurrensen även idag.

Inne i samhället låg Emmas café, på den tomt som Sigvard Andersson bor. Nere vid stationen låg Elins café och finbageri. Hon hade kakor till specialitet. Även bullar till kaffet för två öre styck. Dit gick de som väntade på tåget. Många gick dit om söndagarna bara för att dricka kaffe och äta Elins goda bröd. Där kunde man sitta ute i trädgården under äppelträden och bli serverad kaffe. Cafeét kallades centralen ett. Det var det hus som Romanov ägde som sedan revs och fick lämna plats för villabebyggelse.

1936 kom det en Göteborgare hit till Skattkärr och byggde ett hus som blev café. Namnet på detta café blev Trevnad. Denne nybyggare hette Rudolf och han hade en hustru som hette Elin, men gick mest under namnet Malin, för att hon påminde om Kronbloms Malin. Detta café blev ett samlingsställe dit vi kunde komma när vi ville. Skattkärrs första ungdomsgård. Det huvudsakliga bröd som serverades var något som kallades "Studenter". Fyrkantiga goda bitar som man betalade sju öre styck för. Med en halv kaffe till kostade besöket femton öre. Fia var ett spel som fanns på Trevnad. Där kunde man sitta med en halv kaffe och spela fia hela dagen om det var regn, men inte längre än till klockan 22, cafeét stängde då.

Roland Bertilsson köpte Trevnad av Rudolf 1946. Namnet Trevnad behöll han, för hans fru tyckte att namnet passade. Bertilsonska paret kom från Örebro. Bertilsson bakade allt bröd själv. Han var en mäsgrare

att göra bakelser. När man åkt tremilsspåret var det gott med en smörgås med leverpastej och gurka, den kostade 35 öre och med en halv kaffe till kostade det 55 öre. Det började att bli litet dyrare nu än det var för tre år sedan, då kostade en halv kaffe 15 öre. Bertilsson var mondanare än Rudolf. Bertilsson skaffade hem olika spel, såsom Ishocky och Fotbollsspel. Att spela ett spel kostade 10 öre. När vi hade köpt kaffe och smörgås hade man kanske inte 10 öre kvar, då delade vi på ett spel 5 öre var.

Sedan kom det en som hette Max, efternamnet vet jag inte. Han öppnade café och matsalar i det hus som i dag benäms gamla posten. Den gamla posten, för oss äldre Skattkärrsbor, är väl ändå järnvägsstationen med fröken Berggren innanför disken. Sundkvist och Engvall skötte tågklareringen.

Maxklarade inte trycket från Elovssons matservering, som nu har slagit rot i Skattkärr, så Max slog igen och försökte på annan ort.

Efter Max kom Erik Sjöström, det blev en glädjekälla för oss yngre och till förtret för de gamla och förståndiga. De förfasade sig över fördärvet på detta café. Men Sjöström hjälpte flera än han stälpte. Han tog ofta hand om de som behövde hjälp. Många hade det besvärligt hemma (likaväl då som i dag). Kom någon av ungdomarna in på caféet och inte hade ätit fick de ofta mjölk och smörgås. Vi brukade hjälpa Sjöström i stället om han behövde hjälp med något. T.ex. skaffa fisk till Sjöströms höns så att han fick ägg till bakverket han gjorde.

Hos Sjöström var det schack som gällde till en början. Sedan tog han hem biljardspel, då började det att ta överhand för oss yngre. En skivspelare tog han också hem. Det var en nymodighet som man inte sett maken till i Skattkärr tidigare. Man lade tio skivor på en stång som släppte ner en ny skiva för varje skiva som var färdigspelad.

I det hus där Sigge Carlsson bor hade Anna Andersson matservering.

Elovssons matservering blev allenarådande i Skattkärr. Anna Andersson slog igen sin servering och började att arbeta hos Elovsson så länge hon orkade. Många var de flickor som sökte sitt arbete där. Där fanns även rum för de som var längre i från. Elovssons servering låg i Westlunds förmansvilla vilken nu är riven. Ostermans hus som låg tomt vid tomt är också riven.

På Elovssons servering åt de flesta fabriksarbetare i Skattkärr. Utom från Sågen, för de hade inte råd att lägga ut 3 kr 50 öre om dagen, därför gick Sågen under namnet Svälta.

Senare byggde Elovsson ett tvåvåningshus vid Alphyddavägen som matservering, då följde alla matgäster med dit.

En kiosk fanns det också. Spannmålshandlaren (Spannmålshandlern), han hette Johan Andersson och var gift med en dam som hette Sonobia, hon hade 48 i skonummer. Hos Sonobia kunde man gå in i köket och köpa karameller. Burkarna stod på köksbordet, så fort man hittat eller fått några ören, sprang man till tant Sonobia. Ibland var man inte snäll mot henne. Hon hade glasburkar på en hög hylla och ur en sådan burk skulle vi naturligtvis ha. När hon klättrade upp på en stol passade vi på att plocka i fickorna av godsakerna på bordet.

Johan skulle idka taxitrafik, han hade köpt en bil av märket Graham Paide, men hade inget körkort. Då frågade han Johan Andersson (Smörjer-Johan), pappa till Ingrid Kihlman, om han kunde lära honom köra.

Johan lärde Johan två kvällar. Sedan ringde de efter besiktningsmannen och spannmålshandlaren skulle köra. Men det blev Johan smörjern som körde. Tar man inte körkort själv, kör man inte bättre än spannmålshandlaren gjorde. När Johan hade kört någon och kom hem, kunde han inte köra in bilen i garaget med motorhjälp, utan han gick in och hämtade Sonobia. Hon satte baken mot bilen och sköt både bil och Johan in i garaget. Ibland kom han sej inte för med att bromsa utan det gick rätt i väggen. Då trätade han på Sonobia för att hon sköt på för hårt.

Efter mörkrets inbrott körde han aldrig, för då måste han ha belysning påslagen och han kunde inte köra i strålkastarsken.

Vi hade också Gustaf Lundströms kiosk som först låg i början på Olof-Westlundsvägen. Som 10 åring blev jag anställd av Gustaf för att köra ut Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning. För detta skulle jag få 7 : var 14:de dag. Jag började för att få egna sju kronor som man själv fick bestämma över, det hade jag aldrig upplevt tidigare. Det blev mycket spring de första 14 dagarna. När tidningsbunten kom till Skattkärrs station kl.15, tog jag 8 st tidningar och sprang järnvägen till Alster och delade ut dem. Det var besvärligt första gången, men jag frågade mig fram. Sedan tillbaka till Skattkärr för att hämta 8 st tidningar, som jag fick springa järnvägen till Väse med och så hem igen för att dela ut 20 tidningar i samhället. När 14 dagar gått fick jag 7 kr av Gustaf och en stor påse med frukt och godis av alla slag, som jag gömde väldigt väl så att mina bröder inte skulle hitta påsen, för då hade den varit förlorad för mig.

När jag fick mina första 7 kr gick jag in till Zetterqvist cycleaffär och köpte en gammal damcykel för 14 kr på avbetalning. Jag betalade cykeln när jag fick nästa avlöning. Nu var det ingen konst att dela ut tidningar, det gick som en dans.

Lundströms kiosk blev senare Petterssons kiosk med vidhängande korvbur. Det var Ruth Lundström Pettersson som stod för den. Det fanns ingen som hade så gott mos som Ruth hade. Buljong kokt på mörghen, äkta varor var det då. Ruth arbetade hårt i sin korvbur. De kvällar som jag arbetade över, gick jag upp till Ruth med en gryta och en termos och köpte korvar och mos i grytan och buljong i termosen. Då var kvällen och Frukosten dagen därpå räddad.

Detta är vad jag försöker att minnas av olika händelser i Skattkärr. Det ställe som spannmålshandlaren bodde, bor idag Göran och Ingrid Lindqvist. Stationsvägen hette förr Lugnebacken.

Mellan Göran och spannmålshandlaren hade två damer från Väse haft café

och resanderum. Fastrar till Göran Lindqvist.

Sjöström fick flytta när posten började tränga sig på.

Han köpte då första huset på höger hand i det som i dag heter Skedandsvägen. I dag ligger där ett sutteränghus.

Den som hade haft det förra huset var en man som hade skomakeri och hette K O F Jansson. Sjöström öppnade kiosk i det huset, men han fick inte baka för hälsovårdsnämnden, utan bara sälja dricka och köpt bröd. Men schackbräderna var med och det spelades halva nätterna.

Det gick bra för detta hus ägde han och var ensam i huset så han störde inte någon. Annat var det på förra stället, där bodde folk på andra våningen och det var tur att de var lika roade av musik och schack som vi annars hade nog Sjöström åkt ut med en hisklig fart.

Det nyköpta huset hade Sjöström kvar till sin död.

Jag vill minnas att någon hittade honom på golvet i kiosken.

Huset nedanför Sjöströms kiosk gick i dagligt tal för "Skojartrean" (Sköjertrea) I det huset kom en norrlänning och öppnade järnaffär. Men det kunde inte gå så värst bra, när man kom dit var det aldrig någon i affären. Han låg och sov på övre våningen. Man plockade upp på disken vad man skulle ha och sedan väcka K O Ström för att betala, ofta bara hälften av vad han gett i inköp. Han döptes till Koström i folkmun.

Det fanns en bagarskola i Furumon, den låg vid Torpet, det som vi kallade Sköjertörpe. Ägaren hette Pfentner och var tysk.

I Spånga fanns det en affär en gång i tiden, men den minns inte jag. Det fanns en affär i gamla Skattkärr, alldeles invid järnvägen. Jag minns inte vad de hette som hade affären. Jag minns att vi småpojkar skramlade ihoptio öre, sedan sprang vi till den affären och köpte fyra Bridge för pengarna. Då var man stor när man köpt cigaretter alldeles själva.

Kommunalgubben Bengtsson i gamla Skattkärr kallades för Spotterbengtsson därför att han tuggade tuggtobak med mycket saliv som följd. Han hade

en spottkopp stående en bit ifrån sig, den prickade han perfekt "nästan varje gång".

Omaffärer skall nämnas får jag börja med de nedan uppräknade:

Det fanns en tygaffär som hette Textil

Sedan, Ernst Jansson speceriaffär, där fanns allt att köpa, både matvaror och målarfärg. Janssons affär övertogs av Per Doyle när Jansson inte ville fortsätta. Pelle började som springpojke, men arbetade upp sig till expedit, och när Jansson slutade övertog Pelle.

På senare år blev det en ny affär invid den gamla Janssonska affären. En ICA affär och när Pelle gick i pension övertog Per Broberg affären som nu heter Björkhallen efter björknäs

Gamla Konsum låg där biblioteket är i dag. Mitt i mot biblioteket ligger Tjejligans kiosk och spelhåla. Där var förut Ford Hellbergs Mjolk- och brödaffär.

Den första Hellbergsaffären var där frisersalongen är i dag, han var den enda i Skattkärr som hade rätt att ^{ta/}hem medicin till sitt medicinskåp. Bl.a. hade han alltid Albyl hemma

Han sålde också bensin och hade taxirörelse.

Jag påminner mig att Roland Bertilsson måste sluta som bagare på grund av att han fick mjölastma. Bertilsson började då hos Oslands Mekaniska verkstad på svetskurs och sedan fortsatte han med det till sin pensionering. Han trivdes bra som svetsare.

Konsum lät bygga en ny affär som låg där posten och distriktsköterskan har sin inrättning i dag.

Innan Konsum byggde, hade Hilmer Engström en charkuteriaffär på den tomten i ett tvåvåningshus. Allt detta revs när Konsum behagade tillträda marken. Nya Konsum ligger som bekant rakt över vägen från posten (förlåt Skattkärrsvägen).

Sedan låg Waldemar Carlssons Speceri- och diversehandel. Där kunde man köpa, förutom mat också skor, stövlar, arbetskläder och diverse verktyg. Nästa affär var Öholms slakteri- och charkuteriaffär, den låg i början

på Olov Westlundsvägen bakom Gustaf Lundströms kiosk. Öholm var med all säkerhet Värmlands bästa charkuterist. När vi barn kände att det luktade kokt korv sprang vi dit och köpte varm korv för de ören man hittat eller fått. Fem öre eller så, det blev alltid en stor bit för fem öre.

MINNESANTECKNINGAR

AV WIDING RYBERG HÖSTEN 1993.